

Houtduiven in beweging

Hein Verkade

Houtduiven kom je overal tegen. Ze zijn zó gewoon dat ze nauwelijks onze notitieboekjes halen, net als Koolmezen, Merels en Heggenmussen. Toch is er wel het een en ander veranderd in het voorkomen van deze algemene duif.

In het begin van de jaren tachtig van de vorige eeuw nam ik het inventarisatiestokje over van Dick Hoek en kwam zo in landgoed Offem terecht. In de loop der jaren is de samenstelling van de (broed)vogelbevolking van dit landgoed flink op de schop gegaan. Dat geldt zeker voor de verschillende soorten duiven. De Zomertortel (die toen nog gewoon Tortelduif heette) was er veertig jaar geleden met negen territoria een vrij algemene broedvogel. De Turkse Tortel scoorde met zes territoria net iets lager. De Holenduif kwam in dat jaar met drie paar als nieuwe broedvogelsoort de lijst binnen. Daar werd bij aangetekend dat dit duifje ook elders in Noordwijk toenam als broedvogel. Maar dan de Houtduif. Het aantal paartjes werd ruw ingeschat op 25-35 paar met de aantekening dat de betrouwbaarheid van deze aantallen laag was. Dick Hoek kwam in de twee seizoenen ervoor tot dezelfde ruwe schatting. De Houtduif was zo algemeen dat-ie nauwelijks te tellen was.

Hoe anders is dat tegenwoordig. Tijdens de vele live-atlasrondjes op Offem krijg je een behoorlijk goed overzicht van de huidige verhoudingen binnen de duivenfamilie. Het goede nieuws is dat de Holenduif zich handhaaft met vier tot zes territoria. De Turkse Tortel is tegenwoordig met enkele paren beperkt tot het nieuwe villawijkje 'Hofvennepark'. De Zomertortel is al jaren in geen velden of wegen meer te bekennen. Je moet onderhand half Zuid-Holland afstropen om met moeite tot de negen paar uit Offem in 1983 te komen! Met de Houtduif is het ietsje minder dramatisch gesteld. Tegenwoordig omvat de broedpopulatie zo'n twee tot vier paar, waarmee de talrijkste duif in aantal gedecimeerd is in Offem. Maar in tegenstelling tot de Zomertortel, die de notitieboekjes niet meer bereikt omdat-ie verdwenen is, komt ook de Houtduif er nauwelijks in voor, maar dat is nog steeds een heel algemene soort. Wat is hier aan de hand?

Verhuizing

In de vorige eeuw deed de Houtduif zijn naam eer aan, het was een schuwe bosbewoner. Voedsel was er genoeg en ze hadden weinig te duchten van roofvogels, die waren er gewoon niet. Ja, de Torenvalk broedde toen nog op Offem, maar die heeft vooral interesse in muizen. In de jaren zestig van de vorige eeuw waren alle grote vliegende predatoren die graag een duivenboutje lusten, vrijwel verdwenen uit het westen van het land. Pesticiden en jacht hadden hun tol geëist. Bekende voorbeelden zijn de Buizerd, de Havik en de Slechtvalk.

In Offem staan veel Beuken, en Houtduiven zijn verzot op beukenenootjes. Daarnaast lag het landgoed toen nog aan drie zijden vrij en konden de duiven naar hartenlust foerageren op de akkertjes rondom.

Deze situatie veranderde geleidelijk. De jacht op roofvogels werd verboden en steeds meer pesticiden mochten niet meer worden gebruikt in de agrarische sector. Kleine soorten roofvogels zoals de Sperwer veerden als eerste op en sinds 1993 broedden zij (weer?) op Offem. Sperwers zijn echte vogelvangsters, maar duiven zijn een maatje te groot voor ze, zeker voor de kleinere mannetjes. De grotere roofvogels reageerden wat trager en volgden een aantal jaren later. Eerst verscheen de Buizerd en daarna de Havik. Vooral de laatste is een verwoed duivenjager. En een houtduivennest is een tafeltje-dekje voor ze. Moddervette jongen op een open nest in de bomen. Het was een kwestie van tijd voordat ze werden ontdekt door een scherp haviksoog. De eens zo grote broedpopulatie Houtduiven kwam onder druk te staan. Daarnaast werden de akkertjes ten noorden en ten zuiden van het landgoed volgebouwd met huizen. Offem werd

Pas uitgevlogen Houtduiven in de perenboom

steeds minder aantrekkelijk voor de Houtduif. Dan moet je een betere plek zoeken, en dat werd juist die bebouwde omgeving. Er is voedsel en de Havik durft er (nog) niet te komen. Maar dat vergt wel wat aanpassingen. Je moet een stuk minder schuw worden, een ander voedselaanbod accepteren en alert zijn voor een nieuw soort grondpredatoren zoals de huiskat. De Houtduif bleek flexibel en paste zich geleidelijk aan. Aarzelend koloniseerde hij eerst de grotere groene tuinen met hoge bomen en bijv. begraafplaatsen. Het succes ging verder en steeds kleinere tuinen en losse bomen kregen bezoek van Houtduiven. Mogelijk heeft het voorbeeld van de Turkse Tortel het proces versneld. Deze was in de jaren zeventig en tachtig de enige duivensoort die talrijk in het dorp voorkwam. Kwam moet je zeggen, want de aantallen van dit duifje lopen inmiddels gestaag achteruit. Mogelijk neemt de grotere en sterke Houtduif steeds meer de plaats in van de Turkse Tortel. Dat zien wij ook in onze tuin. Wanneer een Houtduif bij de vijver landt, wordt een badende en drinkende tortel direct weggejaagd. En dat gebeurt steeds vaker, want zelfs onze tuin is in de smaak gevallen als broedplaats.

Tuinduif

In 2020 ontdekten we een simpel nestje in de Meidoorn op zo'n tweeëneenhalve meter hoogte.

Het werd spannend want op dat moment waren we ons huis volop aan het verbouwen. Helaas bleek de rek in hun schuwheid te kort en werd het broedsel verlaten. Het was teveel geweest, want het jaar erop keerden ze niet terug, jammer. Ze verdwenen niet geheel uit beeld, want er foerageerde regelmatig een paartje in de tuin. Maar niet getreurd, want in april 2023 toonden ze steeds meer interesse in de Meidoorn en de doffer sleepte takjes naar de duivin die er een slordig nestje van bouwde. De huistortels verschenen juist minder in het territorium en verhuisden meer richting de Lindenbomen in de straat. De Houtduiven legden hun standaardaantal van twee eitjes en na een week of drie kropen de jongen uit het ei. Ze groeiden als kool en

Jonge Houtduif wordt gevoerd op het schuurdak

leken moddervet. Deze hapklare brokken waren nog een stap te ver voor de Havik, die inmiddels steeds vaker boven het dorp wordt gesignaleerd. Maar het ongeluk zat in een andere hoek. Houtduiven staan nou niet bekend als solide nestbouwers. De constructie hield het niet en het nest kieperde met de zwaargewichten uit de struik. Einde verhaal.

Dit weerhield de duiven er niet van om het in 2024 opnieuw te proberen. Nieuwe ronde, nieuwe kansen. Er werd een nieuw nest op vrijwel dezelfde plek gebouwd als het jaar ervoor. Veel takjes werden gewoon uit de tuin verzameld, en dan blijken deze slordige bouwers kieskeuriger dan verwacht. De meeste takjes werden na keuring weggegooid. Alleen het beste bouw materiaal werd bij de duivin afgeleverd die er een nest van maakte. De arbeidsverdeling is strikt, pa sleept, ma bouwt. Na een aantal dagen wordt het stiller, er wordt weer gebroed. Zou het dit jaar wel lukken? Drie maal is scheepsrecht. Maar we zorgden zelf voor een ander probleem. We hadden ons aangemeld voor de Open Tuindagen op 9 en 10 juni. Dat betekent een hoop drukte en er loopt een paadje precies onder de Meidoorn door. Wat nu? Zouden de vogels inmiddels zo vertrouwd zijn geraakt aan de menselijke omgeving of zou het verbouwingsscenario van drie jaar geleden de vogels opnieuw doen verdwijnen. Zouden we de vogels kunnen laten wennen aan babbelende bezoekers? We besloten met toenemende regelmaat eerst

stil en daarna steeds vaker en luidruchtiger onder het nest door te lopen. Kijken of de vogels bleven zitten. En ja hoor, het lukte. Tijdens de open tuinen zijn honderden mensen niets vermoedend onder het nest doorgelopen. Is dit nou die schuwe bosvogel van veertig jaar terug? Gelukkig bleek het nest steviger gebouwd, want het bleef op zijn plaats. De jongen liepen uit en vlogen naar de naastgelegen perenboom. Daar werden zij steeds gevoerd en wat later ook open en bloot op het schuurdak. En dan ineens zijn ze verdwenen, ook de ouders.

Vervolg

Enkele weken later verschenen er weer twee adulte Houtduiven in de tuin, hoogstwaarschijnlijk hetzelfde paartje. Maar er was ook concurrentie. Een nieuw paartje landde in het bestaande territorium en het was meteen hommeles. De doffers streden fel met hun vleugels, meestal op het keukendak van de burens. De nieuwe bewoners kozen voor de oude Lindenboom aan de straat voor het huis. Het keukendak vormde de grens, wat regelmatig werd bevestigd. En de Turkse Tortels? Die verdwenen verder uit beeld.

We keken reikhalzend richting Meidoorn, want daar verdwenen de duiven weer in. Maar er was iets vreemds aan de hand. De doffer kwam niet met een tak aanvliegen naar de struik, maar ging juist met takjes de Meidoorn uit richting de Berk van de burens. We stelden ons verdekt op in de schuur om te zien wat er gebeurde. Om de paar minuten landde de doffer ter hoogte van het oude nest, maar meestal op de grond onder de struik. Het oude nest werd deels gedemonteerd en ook de gemorste takjes van de eerdere nestbouw werden gebruikt voor de bouw van het nieuwe nest. Het ging dan ook razendsnel, het waren tenslotte allemaal eerder goedgekeurde takjes. Duurzaam gemak zullen we maar zeggen. Het was inmiddels begin augustus, dus de duiven hadden misschien ook wat meer haast. Het werd al gauw stil en waarschijnlijk werd er weer gebroed. Toch hebben we niets meer vernomen na die tijd. Is het verlaten of mislukt? Het wordt stiller in de tuin, er is geen Houtduif meer te bekennen.

Maar nu tel ik tijdens mijn live-atlas-rondjes in Offem tientallen Houtduiven, veelal in groepen boven in de Beuken. De nootjes worden rijp en vormen nog steeds een delicatessen. En de Havik dan, want die heeft ook dit jaar weer met succes gebroed op het landgoed. Dat kun je goed merken aan het gedrag van de duiven. Zij lijken nu weer veel meer op die schuwe bosduif van weleer. Deze alerte duiven hebben ervaring en kunnen zich als groep veel beter wapenen tegen de roofvogel dan weerloze jongen op een open nest. De Houtduif heeft zich aangepast aan de gewijzigde omstandigheden.

Waarschijnlijk is dat een van de redenen waarom de Holenduif zich als enige duivensoort heeft weten te handhaven als broedvogel in Offem. Zij broeden veilig in hollen zoals hun naam al aangeeft, en gedragen zich ook wat heimelijker in het bos dan de Houtduif. Maar inmiddels heeft de Boomarter zijn intrede gedaan, hij is ook al op Offem waargenomen. Ik ben benieuwd of en hoe de Holenduif hierop zal reageren. De natuur blijft verrassen en in beweging.